

Said Nursî'nin eserleri çağdaş İslâm toplumunun kriterleridir

Türkiye'de yaşanan gelişmeler Said Nursî'nin 50. vefat yıl dönümünde ona atıflar yaparak ciddi boyuta ulaşan makalelerle kendi açılımını yapıyor. Askerî vesayetın sona yaklaştığını bilen kesimler ister inançlı, ister inançsız doğru İslâm yorumunu arıyor. Bu noktada "doğru İslâm anlayışı" nı eserleriyle ortaya koyan Said Nursî'nin fikirleri değer kazanıyor. Biz de bu hafta Kürt sorununu ve Said Nursî'yi eski Kürt Enstitüsü Başkanı Hasan Kaya'ya sorduk...

1995-2003 tarihleri arasında Kürt Enstitüsü

başkanlığı yaptınız. Siz olaylara siyasî açıdan yaklaşmadığınızı söylüyorsunuz. Sizin başkan olduğunuz dönemde bu yaklaşımınızı siyaset yoluyla hareket etmek isteyen Kürt kardeşlerimize nasıl anlatıyordunuz?

Bizim enstitümüz meşrû ve fiilî bir statüde çalışmalarını yürütüyordu. Şirket çatısı altında, bir enstitünün yaptığı faaliyetleri yürütmeye çalışıyordum. 2003 yılında istifa ettim, ancak sanırım şu an dernek statüsünde çalışmaktadır.

Benim o zamanki şahsî kanaatim bizim günlük siyasete dahil olmamız gerektiği yönündeydi. Daha çok dil, edebiyat ve folklor araştırma çalışmalarını önemsiyordum. Tabii ki Türkiye'de bu konulardan söz etmek bile başlı başına siyasî bir tarafa çekilir. Ama elimden geldiğince mesaimi akademik inceleme ve araştırmalara verdim. Zorunlu ve sorumlu hissetmedikçe, günlük siyasî demeç ve açıklamalardan uzak durdum.

Tabii o zaman bazı çevreler beni ve zaman zaman enstitümüzü "suya sabuna dokunmayan, uzlaşmacı" türünden suçlama ve eleştirilerde bulunuyorlardı. Ama şahsen moralim yüksekti. Çünkü tüm olanaksızlıklara ve yasal-keyfi engellemelere rağmen, tüm zamanımı Kürt dili, edebiyatı, folkloru çalışmalarına ayırıyordum. Seminer, panel, sempozyum, konferans ve benzeri çalışmalar yapıyorduk. Bir çok el yazma eseri Arap Kürtçe alfabesinden, Latin Kürtçe alfabeğe dönüştürttüm. Büyük Türkçe-Kürtçe sözlüğün çalışmasını elime alarak, dört yıl boyunca bir ekiple bu sözlüğü Allah'a şükür çıkarttım. Bir çok kere dil semineri ve çalışmaları başlattım, bu nedenle iki kez yargılanıp beraat ettim.

Bu çalışmalar sırasında bir kez de kanunun suç saydığı bir fiili övmek suçundan DGM'de yargılandım, ancak ondan da beraat ettim. Onun dışında herhangi yasal bir kovuşturmayla uğramadım.

Siyasallaşmadan uzak olduğunuz için siyaset yapan Kürt kesimlerinden nasıl tepkiler aldınız mı?

Tabii ki bir çok kişi bir dernek, bir gençlik kurumu veya o zaman yoğun yaşanan süreçte, bir siyasetçi gibi günlük reflekslerle reaksiyon göstermemi bekliyordu. Hatta oluşan bir çok platformda imza etmekten imtina edince, değişik muhitlerde enstitümüz çalışanları hakkında "akademisyen, bürokrat" tipler değerlendirmelerini duyduğumda, önemsemedim. Çünkü o zaman yapılması gerekenler benim için tarihseldi. Bir çok çalışmamız misyon ve sembol

önemine haizdi. Yoksa bugün Irak Kürt Bölgesinde üniversiteler düzeyinde bu çalışmalar yürütülüyor. Oysa o günler yasak ve tehlikeli bir tabu olan konulara meşruiyet kazandırmak şahsen bana heyecan ve gurur veriyordu. Öyle olmazsa, zor koşullarda, aşırı ekonomik sıkıntı içerisinde, üstelik “tehlike” arz eden bir konuyla ilgilenemezsiniz.

Siyasallaşmanın dışında hareket etmek Türk milliyetçi kesimini sizce nasıl etkiliyordu?

1999 yılında İstanbul’da AGİT zirvesi düzenlendi. Zirveye 54 ülkenin resmî temsilcilerinin yanı sıra bini aşkın sivil toplum örgütü de katıldı. Ben enstitümüz adına, Varşova’da bulunan o zamanki AGİT merkezine NGO olarak katılma dilekçesi sundum. Daha sonra, Türkiye Dışişleri Bakanlığında zirveye dâvet yazısı aldık. O süreçte ben üç adet kitapçık ve bir de tebliğ hazırladım.

O kitapçıklarda Kürt sorununun barışçıl ve demokratik çözümü ile ilgili görüşlerimi binlerce resmî ve sivil kuruluş temsilcisine ulaştırdım. Toplantılar Çırağan Sarayı, Hilton Oteli ve Lütfü Kırdar Kongre merkezinde oluyordu. Orada bir çok ülkeden gelen sivillerle konuşup kaynaşırken, Türkiye’den katılan yanılmıyorsam Aydınlar Ocağından yetkililere çalışmalarımızı anlatınca takdir ve hayret ile karşılaştım. Doğrusu şu an ismini hatırlamıyorum, ama Türkiye’de ‘sağcı’ olarak tanınan yaşlı bir profesör, “Hasan Bey bu transkripsiyon ve folklor çalışmalarını bizzat Türkiye’de üniversitelerde bizim yapmamız gerekir, ama bakıyorum sizler uğraşmışsınız” dedi. Hatta o zaman, Ankara’da bir vakıf adına zirveye katılan eski Sağlık Bakanı Halil Şıvgın ile epey sohbet ettik ve bir televizyon’da birlikte canlı yayına konuk edildik.

Hülâsa bu çalışmalar o kadar masum ve meşrû idi ki, kendimizi her yerde rahatlıkla ifade ediyorduk. Bir de eğer insan medeni cesarete sahip ise ve kendini ülkenin asıl sahipleri olduklarını söyleyenlerden daha da sahip görürse, her yerde kimliğini rahatça vurgulayabilir.

Nihayetinde 9 Mayıs 2000 tarihinde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel köşkte verdiği resepsiyonda, Avrupa Komisyonu önerisi üzerine İstanbul Kürt Enstitüsü adına beni dâvet etti. Dâvete katıldım ve içeride olduğumu duyan basın üzerime hücum etti adeta. O zamanki tüm devlet erkânı orda idi. Bana “Neler hissediyorsunuz?” diye sorulduğunda, “Biz bu ülkenin asıl sahiplerindeniz” türünden bir şeyler demiştim. Hatta o günlerde New York’ta Ertuğrul Özkök, gazetede yazısında bu konuşmama atıfda bulunmuştu.

Yurt dışından Kürt sorunuyla ilgili konuşmak isteyenler sizce bunu Türkiye’ye karşı siyasî bir argüman olarak kullanıyor mu?

Bakın şu anki değerlendirmemi bir yerlere çekenler olacaktır. Ama tüm vicdanım ve inancımla söylüyorum. 2000 yıllarında gelen bir çok Avrupa sivil toplum örgütü ve basın mensubu benimle yaptıkları konuşmalarda, benden hoşlanmadıkları ve rahatsız olduklarını hissettim. Sebebi onların perspektifine uygun demeçler vermememdi. Hatta bazen ben de kuşkuya düştüm, “Acaba resmî görüşün etkisi mi bende ağır basıyor?” diye falan. Ama vicdanım rahattı, çünkü sonuçta akan kan Türkiyeli gençlerin kanı. O kan üzerinden edebiyat, san’at, ticaret, diplomasi, sivil toplum rantı bana kanı içmek gibi geliyordu. Tabii ki günü geldiğinde daha rahat yazılabilir. Türkiye demokratikleştikçe, mağdur insanların sayısı azaldıkça “mağdura ve mazlûma” yöneltilecek oklar gönül rahatlığı ile atılır.

Hrant Dink, dünyanın Türkiye’deki sorunları siyasî olarak ele almasına karşı çıkıyordu. Siz buna katılıyor musunuz?

Bu konuda Türkiye’den değişik nedenlerle göç etmiş, göç ettirilmiş insanlarla ilgili kadim bir düşüncem var. Hele hele 1980 darbesi ile gidenlerin bir kısmıyla konuşmak, oturmak artık bir azap. Türkiye’ye ve gerçeklere o kadar uzaklar ki. O nesil tabii ki mağdur oldu, çile çekti, vatan hasreti çekti, anne-baba hasreti çekti. Ama bana göre artık kredileri bitti. Hâlâ oradan “muhayyel ülke” peşindeler. Hatta çoğu artık Türkiye’ye gelebiliyor, tatillerinin dörtte üçünü Ege sahillerinde geçirdikten sonra, kalan dörtte birinde de, Doğu’ya gelip Kürt gençlerine neo Kürdizmi salık veriyorlar. Her şeyleri abartılı. Sanki bu ülkede Kürtler ve Kürt olmayanlar, Sırp-Boşnak veya Filistinli-İbrani türünden bir savaş içindeler gibi bakıyorlar hayata. Eski cereyanları tekrar buraya taşımak istiyorlar. Buldukları Batı ülkelerinde ülkenin kurallarına sıkı sıkıya bağlılar, ancak Türkiye’ye geldiklerinde iş değişiyor.

Oysa bu dostlarımız Kürt kadınlarının, gençlerinin ve çocuklarının sefaletine azıcık derman olabilseler, bir dernek, vakıf

veya kulüp kursalar daha hayırlı olmaz mı? Hatta şu an Türkiye’de özel dersaneler kurulabilir, bir dersaneyi finanse edip Kürtçe öğretseler daha inandırıcı olmazlar mı? Ama hemen şu cevapları hazır, insan kendi parasıyla dilini öğrenir mi? Yahu kardeşim hani ölümüne öğreniyorduk... Bari şimdi parasına öğrenelim, bir gün parasız öğrenme dönemi de gelir inşallah!

Valla arkadaş ben samimiyete bakarım. Pratiğe bakarım. Söz anlamını yitirdi. Artık her şeyin ticareti ve rantı diz boyu.

Selim Deringil, Kürtlerin Ermenilere karşı şiddet ve taciz içeren saldırıları olduğunu Neşe Düzel’e verdiği röportajda di-le getirmiş. Siz Ermeni-Kürt ilişkilerini bu açıdan nasıl yorumluyorsunuz?

Ben tarihçi değilim. Bu konuda ahkâm kesemem. Ama kendi bölge gerçekliğimden belki geçmişe bir gezinti yapabilirim Mardinliyim. Benim babam “Seyyit” bir aileden. Annem de öyle. Çocukluğum geleneksel ve Müslüman bir aile ortamında geçti. O meclislerdeki sohbetleri anımsamaya çalışıyorum. Hafızamı zorluyorum. Bizim bölgede, dönemin hükümetleri ile haşır neşir olan bazı “ağa”ların yerli ve kadim olan Süryanileri ve Kürt olan Yezidi inancına mensup halkı ezdikleri, mallarını yedikleri, zarar verdikleri bir gerçek. Ama bir yandan anlatılanları dinlediğimde, aynı ağaların Müslüman ahaliye de çok iyi davranmadıklarını gözlemlemekteyim. Tabii ki Müslüman olmayanlara baskı, öldürme daha risksiz ve meşruiyete yakın olduğu için, belki daha yoğun olmuştur.

Mardin’de Ermeni veya Süryani kökenden kadınlarla bir çok evlilik duydum. Şimdi düşünüyorum demek ki o zamandan kalma sorunlar. Meselâ Şûşê Teyzeyi unutmam. Sarışın güzel bir hanımdı. Ama bir gün merak edip nasıl evlendiniz diye sormadım. Sanırım çoktan vefat etmişler karı koca. Ama çocukları arkadaşım. Hatta son zamanlarda dayılarını bulduklarını söylediler.

Osmanlı tebaası maceracı paşaların ve idarecilerinin siyasetinin kurbanı olmuştur. Elbette ki ceremesini Osmanlı’da yaşayan herkes çekmiştir. Ölerək ve öldürerek. Sadece ölmek mi mağduriyet sayılır? Bence öldürmek en az o kadar bir başka mağduriyettir.

Bilemiyorum bir toplum, halk bir katliâmdan sorumlu tutulabilir mi? Ama bence Kürtler de günaha girmişler mutlaka, nasıl ki günaha giren Ermeni olmuşsa. Hepimiz, Türkler, Araplar, Farıslar, Kürtler, birlikte yaşamayı becerememişiz, çok masum değiliz. Kimse ak kaşık değil. Herkes külâhını önüne koysun. řu Arap şeyhlerine bir bakalım, Saddama bir bakalım. Bu mu insanlık, bu mu İslâm?

Sanırım süreç başladı, artık halklar bir flört dönemine girecekler.

Ermeni sorunu konusunda Kürtlerin bu yüzden sesinin çıkmadığı yolundaki görüşlere katılır mısınız?

Bu görüşe katılmıyorum. Bölgede herkes Rusları, alet olan Ermenileri ve paşaların ufuksuzluğunu suçluyor, bir de Kürt beyleri ve ağalarının bir kısmı suçlanıyor elbette.

Sizce Kürt sorununu ırkçılık üzerinden tartışmak ne tür sonuçlar doğurur?

Bence Allah’ın bahşettiği tüm haklar, Kürtlerden esirgenmemeli. Ama bizi bir araya getirren sadece dil değildir. Sonuçta artık Türkiye’de yaşayan kültürümüz var. Yurttaşlık bağı çok önemli. Özgürlüklerden korkmamak gerekir, ama elbette genel birliği de güçlendirmek gerekir. Genel birliğin güçlenmesi, güçlü bir ekonomiden, ayrımsız ve tarafsız bir askerî sivil bürokrasi, çağdaş bir anayasa ve yasalardan geçer. Herkese özgürlük varsa elbette Kürd’e de olur, Çerkeze de olur.

Bölgede Kürtçülük üzerine siyaset yapan din adamlarının olduğu yolunda bilgiler var. Dini Türkleştirmek ya da Kürtleştirmek ne kadar doğru ve bu Türkiye’ye ne kazandırır?

Bu konuya vakıf değilim. Ama Kürt sorununun artık bir rant boyutu olduğu saklanamaz bir gerçek. Bir çok çevre buradan nemalanıyor. Aşırı uçların hepsi en çok nemalanan kesimlerdir. Yani Kürtlerin yegâne sahipleri, yegâne savunucuları olduklarını iddia edenler ile Kürt hak ve özgürlüklerine aşırı derecede karşıt olanlar bu pastadan en çok payı alıyorlar. Dolayısıyla mantiken baktığınızda neden bazı din adamları da bu rantiye çevresinde olmasınlar ki.

Tam bu noktada Said Nursî'nin Türkiye açısından bir önemi olduğunu düşünüyor musunuz?

Bence Said Nursî'yi her şeye dahil etmemek elzemdir. Birakalım orada saf ve masum kalsın. Son zamanlarda adı çok zikredilince doğrusu biraz da korktum. "Bu sefer onu da mı ucuzca tüketecekler?" dedim. Onu herkesin diline dolandırma çabası pozitif bir sonuç vermeyebilir. Elbette o bilimin, insanlığın ve yüce değerlerin bir tezahürü olarak algılayabiliriz. İsteyen çeşmesinden suyunu alabilir ser sebil. Ona bir hayır duası yeter. Sanırım o da fazlasına müştak değildir.

Said Nursî'nin fotoğrafındaki ifadeyle ilgili ilginç yorumlarınız var

Evet bir röportajımda, "Bakışlarında derin bir keder, adeta gelecek nesillere acırcasına" baktığını mealinde bir şeyler söylemiştim. Sanırım o derinlik coğrafyamızı sarıp sarmalayan zulüm, hile ve sahtekârlığa fırlatılan bir bakıştır.

Said Nursî'nin her bünyeye uygun ilâçları var" derken neyi kast ediyorsunuz? Biraz açar mısınız?

Nasıl ki Helsinki Nihâi Senedi, Paris Şartı, Kopenhag Kriterleri BM Çerçeve Sözleşmesi deniyorsa, Said Nursî Külliyyatının ruhu, derinliği, müktesebatı çağdaş bir İslâm toplumu için yenilir yutulur fikirlerdir.

Said Nursî'nin mezarına bile müsaade edilmemesi sizce neyin tezahürü?

Bahsettiğim fikirlerine tahammülsüzlüğün, riyayı, yalanı, sahteyi, zulmü ve yabancıyı yerimizde muktedir kılma çabasının tezahürüdür. Başka ne olabilir ki?

Hasan Hüseyin KEMAL